

Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (девети състав)

26 февруари 2015 година *

„Директива 93/13/ЕИО — Неравноправни клаузи в договорите, сключвани между търговец и потребител — Член 4, параграф 2 — Преценка за неравноправния характер на договорните клаузи — Изключване на клаузите, свързани с основния предмет на договора или със съответствието на цената или възнаграждението, когато те са съставени на ясен и разбираем език — Клаузи, които предвиждат „комисиона за риск“, събирана от кредитодателя, и които му разрешават при определени условия да променя едностранно лихвения процент“

По дело C-143/13

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Tribunalul Specializat Cluj (Румъния) с акт от 26 ноември 2012 г., постъпил в Съда на 20 март 2013 г., в рамките на производство по дело

Bogdan Matei,

Ioana Ofelia Matei

срещу

SC Volksbank România SA,

СЪДЪТ (девети състав),

състоящ се от: К. Jürimäe, председател на състава, М. Safjan и А. Prechal (докладчик), съдии,

генерален адвокат: N. Wahl,

секретар: L. Carrasco Marco, администратор,

предвид изложеното в писмената фаза на производството и в съдебното заседание от 19 ноември 2014 г.,

като има предвид становищата, представени:

- за SC Volksbank România SA, от D. Ciubotariu, G. Murgulescu и G. Vintilă, както и от M. Clough, QC, и B. Papandopol, адвокат,
- за румънското правителство, от R.-H. Radu и I.-R. Hațieganu, в качеството на представители,
- за Европейската комисия, от C. Gheorghiu и M. Owsiany-Hornung, както и от M. van Beek, в качеството на представители,

* Език на производството: румънски.

предвид решението, взето след изслушване на генералния адвокат, делото да бъде разгледано без представяне на заключение,

постанови настоящото

Решение

- 1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на член 4, параграф 2 от Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 5 април 1993 година относно неравноправните клаузи в потребителските договори (ОВ L 95, стр. 29; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 2, стр. 273).
- 2 Запитването е отправено в рамките на спор между г-н и г-жа Matei (наричани по-нататък общо „кредитополучателите“) и SC Volksbank România SA (наричана по-нататък „Volksbank“) във връзка с твърдения за неравноправния характер на клаузите, съдържащи се в договори за потребителски кредит, клаузи, които предвиждат, от една страна „комисиона за риск“, събирана от Volksbank, и които, от друга страна, разрешават на последната при определени условия да променя едностранно лихвения процент.

Правна уредба

Правото на Съюза

Директива 93/13

- 3 Съображения 12, 19 и 20 от Директива 93/13 гласят:

„като има предвид, че при настоящото си състояние националните законодателства допускат само частична хармонизация; като има предвид, че по-специално в настоящата директива се разглеждат само условия, които не се договарят индивидуално; като има предвид, че държавите членки следва да имат възможността с оглед на Договора [ЕИО], да предоставят на потребителите по-голяма степен на защита чрез разпоредби в националното си законодателство, които са по-строги от тези в настоящата директива;

[...]

като има предвид, че по смисъла на настоящата директива, преценка на неравноправния характер не се извършва въз основа на клаузи, които описват общия предмет на договора, нито пък на съотношението качество/цена на доставените стоки или предоставените услуги; [...]

като има предвид, че договорите следва да се съставят на ясен, разбираем език, а потребителят да има възможност да проучи всички условия [...]“.

- 4 Член 1, параграф 1 от тази директива предвижда:

„Настоящата директива има за цел да сближи законовите, подзаконовите и административните разпоредби на държавите членки относно неравноправните клаузи в договори, сключвани между продавач или доставчик и потребител“.

5 Съгласно член 3 от посочената директива:

„1. В случаите, когато дадена договорна клауза не е индивидуално договорена, се счита за неравноправна, когато въпреки изискването за добросъвестност, тя създава в ущърб на потребителя значителна неравнопоставеност между правата и задълженията, произтичащи от договора.

[...]

3. Приложението съдържа примерен и неизчерпателен списък на клаузи, които се смятат за неравноправни“.

6 Член 4 от Директива 93/13 има следната редакция:

„1. Без да се засяга член 7, преценката за неравноправност на дадена клауза се извършва, като се отчита характерът на стоките или услугите, за които е сключен договорът, и се вземат предвид всички обстоятелства, довели до сключването му, към момента на самото сключване, както и всички останали клаузи в договора, или такива, съдържащи се в друг договор, от който той произтича.

2. Преценката за неравноправния характер на клаузите не се свързва нито с основния предмет на договора, нито със съответствието на цената и възнаграждението, от една страна, и по отношение на доставените стоки или предоставените услуги, от друга, при условие че тези клаузи са изразени на ясен и разбираем език“.

7 Член 5 от тази директива предвижда:

„При договори, в които всички или определени клаузи се предлагат на потребителя в писмен вид, тези условия се съставят на ясен и разбираем език. [...]“.

8 Член 8 от Директивата предвижда:

„Държавите членки могат да приемат или запазят в сила по-строги разпоредби, в съответствие с Договора, в областта, уредена с [...] директива[та], за да осигурят по-високо ниво на защита на потребителите“.

9 Приложението към същата директива относно клаузите, посочени в член 3, параграф 3 от него, съдържа в точка 1 неизчерпателен списък на клаузи, които се смятат за неравноправни. В точка 1, буква й) се съдържат клаузи, които имат за цел и резултат „даване право на продавача или доставчика да изменя едностранно условията по договора без основателна причина, което е посочено в самия договор“. В точка 1, буква л), се съдържат клаузите, които имат за предмет или резултат „[...] разрешаване на [...] доставчика на услуги да увеличава [своята] цена[...], без [...] да даде съответното право на потребителя да се откаже от договора, в случай че смята окончателната цена за твърде висока спрямо първоначално договорената при сключване на договора“.

10 Точка 2 от това приложение се отнася до обхвата на точка 1, букви ж), й) и л). В точка 2, буква б) се посочва по-конкретно, че буква й) „не възпрепятства условията, при които доставчикът на финансови услуги си запазва правото да промени изплащания от потребителя или получаван от него лихвен процент, или размера на други такси за финансови услуги без предизвестие при наличие на основателна причина, когато доставчикът е задължен по договора да известява другата страна или страни за това при първа възможност, а последните са в

правото си незабавно да прекратят договора“. Точка 2, буква г) от същото приложение гласи, че точка 1, буква л) „не възпрепятства условия по индексирание на цената, когато последните са законосъобразни, при условие че методът на променяне на цените е описан изрично“.

Директива 2008/48/ЕО

- 11 Директива 2008/48/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 23 април 2008 година относно договорите за потребителски кредити и за отмяна на Директива 87/102/ЕИО на Съвета (ОВ L 133, стр. 66 и поправки в ОВ L 207, 11.8.2009 г., стр. 14 и ОВ L 199, 31.7.2010 г., стр. 40) предвижда общо задължение за кредитора да информира потребителя на преддоговорния етап, както и в договора за заем относно някои данни, сред които годишният процент на разходите (наричан по-нататък „ГПР“). Приложение I към тази директива предвижда хармонизиран метод за изчисляване на ГПР.
- 12 Съгласно член 2, параграф 2 от Директива 2008/48:

„Настоящата директива не се [прилага] спрямо следните договори:

- а) договори[те] за кредит, обезпечени или с ипотeka, или с друго сравнимо обезпечение, използвано обичайно в дадена държава членка по отношение на недвижимо имущество, или обезпечени с право, свързано с недвижимо имущество;

[...]“.

- 13 Член 3 от тази директива гласи:

„За целите на настоящата директива се прилагат следните определения:

[...]

- ж) „общи разходи по кредита за потребителя“ означава всички разходи, включително лихва, комисиони, такси и всякакви други видове разходи, които потребителят следва да заплати във връзка с договора за кредит и които са известни на кредитора, с изключение на нотариалните разходи; разходите за допълнителни услуги, свързани с договора за кредит, по-специално застрахователни премии, също се включват, ако в допълнение към това сключването на договор за услугата е задължително условие за получаване на кредита или получаването му при предлаганите условия;

[...]

- и) „[ГПР]“ означава общите разходи по кредита за потребителя, изразени като годишен процент от общия размер на кредита [...]

[...]“.

Румънското право

Закон № 193/2000

- 14 Закон № 193/2000 относно неравноправните клаузи в договорите, сключвани между търговците и потребителите, който предвижда задължение за търговците да не включват неравноправни клаузи в сключваните с потребителите договори в повторно публикуваната си редакция (*Monitorul Oficial al României*, част I, № 305 от 18 април 2008 г., наричан по-нататък „Закон № 193/2000“), има за цел транспонирането на Директива 93/13 във вътрешното право.
- 15 Член 1, параграф 3 от Закон № 193/2000 предвижда:
- „На търговците се забранява включването на неравноправни клаузи в сключваните с потребителите договори“.
- 16 Член 4 от този закон гласи:
- „(1) Договорна клауза, която не е индивидуално договорена с потребителя, се счита за неравноправна, когато сама по себе си или във връзка с други разпоредби на договора въпреки изискването за добросъвестност, тя създава в ущърб на потребителя значителна неравнопоставеност между правата и задълженията на страните.
- (2) Не се счита за индивидуално договорена с потребителя клауза, която е съставена, без да е дадена възможност на потребителя да влияе на нейното съдържание, по-специално във връзка с бланкови договори или договори с общи условия, прилагани от търговци, опериращи на пазара на съответната стока или услуга.
- (3) Фактът, че някои аспекти от дадена клауза или някоя отделна клауза са индивидуално договорени с потребителя, не изключва приложението на разпоредбите на настоящия закон към останалата част на договора, ако общата преценка на договора сочи, че той е договор, определен едностранно от търговеца предварително. Когато търговец твърди, че клауза от договор с общи условия е договорена индивидуално с потребителя, той следва да докаже това с факти.
- (4) В приложението, което е неразделна част от настоящия закон, се съдържа примерен списък на клаузи, които се смятат за неравноправни.
- (5) Без да се засягат разпоредбите на настоящия закон, преценката за неравноправност на договорна клауза се извършва, като се отчитат:
- а) характерът на стоките или услугите, за които е сключен договорът,
  - б) всички обстоятелства, довели до сключването на договора,
  - в) други клаузи в договора, или такива, съдържащи се в друг договор, от който той произтича.
6. Преценката за неравноправния характер на клаузите не се свързва нито с основния предмет на договора, нито със съответствието на цената и възнаграждението, от една страна, и по отношение на доставените стоки или предоставените услуги, от друга, при условие че тези клаузи са изразени на ясен и разбираем език“.

- 17 Точка 1, буква а) от приложението, посочено в член 4, параграф 4 от Закон № 193/2000, възпроизвежда буквално точка 1, буква й) и точка 2, буква б) от приложението към Директива 93/13.

OUG № 50/2010

- 18 Извънредно постановление на правителството № 50/2010 относно договорите за потребителския кредит (*Monitorul Oficial al României*, част I, № 389 от 11 юни 2010 г., наричано по-нататък „OUG № 50/2010“) има за цел транспонирането на Директива 2008/48 във вътрешното право.
- 19 Член 2, параграф 1 от OUG 50/2010 гласи:

„Настоящото извънредно постановление се прилага към договорите за кредит, включително и към договорите за кредит, обезпечени с ипотека или с друго право върху недвижим имот, както и към договорите за кредит, чиято цел е придобиване или запазване на право на собственост върху съществуващ или проектиран недвижим имот или ремонтът, обновяването, благоустрояването, консолидирането, рехабилитацията, разширяването или повишаването на стойността на недвижим имот, независимо от общата стойност на кредита“.

- 20 Член 36 от OUG 50/2010 предвижда:

„За отпуснатия кредит кредиторът може да събира само: комисиона за разглеждане на досието, комисиона за администриране на кредита или комисиона за управление на текуща сметка, компенсация при предсрочно погасяване на кредита, разходи, свързани със застраховането, разходите за просрочие, ако има такова, както и единна комисиона за услуги, предоставени по искане на потребителите“.

- 21 Член 95 от OUG 50/2010 има следното съдържание:

„1. По отношение на договорите, чието изпълнение е започнало, кредиторите са задължени в срок от 90 дни от датата на влизане в сила на настоящото извънредно постановление да осигурят тяхното съответствие с разпоредбите на настоящото извънредно постановление.

2. Изменението на договорите, чието изпълнение е започнало, се извършва с допълнителни актове в срок от 90 дни от датата на влизане в сила на настоящото извънредно постановление.

[...]“.

Закон № 288/2010

- 22 Съгласно член 1, първа алинея, точка 39 от Закон № 288/2010 за утвърждаване на OUG № 50/2010 относно потребителските кредити (*Monitorul Oficial al României*, част I, № 888, от 30 декември 2010 г.:

„Член 95 [от OUG № 50/2010] се изменя, както следва:

Член 95 — Разпоредбите на настоящото извънредно постановление не се прилагат към договорите, чието изпълнение вече е започнало към датата на влизане в сила на това извънредно постановление, с изключение на разпоредбите на член 37¹, на членове 66—69[...], на членове 50—55, член 56, алинея 2, член 57, алинеи 1) и 2), както и на членове 66—71“.

23 Член II от Закон № 288/2010 предвижда:

„1. Допълненията към договорите, сключени и подписани до деня на влизане в сила на настоящия закон с цел осигуряване на съответствието на договорите с разпоредбите на [OUG № 50/2010], пораждат своето действие съгласно разпоредбите на договора, определени от страните.

2. Допълненията към договорите, неподписани от потребителите, за които се счита, че са мълчаливо приети до деня на влизане в сила на настоящия закон, пораждат своето действие съгласно своя текст, освен ако не е било направено уведомление в обратен смисъл от потребителя или от кредитодателя в срок от 60 дни от деня на влизане в сила на настоящия закон“.

Спорът в главното производство и преюдициалният въпрос

- 24 Кредитополучателите сключват два договора за кредит с Volksbank. Първият договор, сключен на 4 март 2008 г. и предназначен за покриване на лични текущи разходи, се отнася за кредит в размер на 8 000 EUR. Този кредит, който подлежи на връщане в петгодишен срок, е отпуснат при фиксирана годишна лихва от 9 % и ГПР от 20,49 %.
- 25 Вторият договор, сключен на 7 март 2008 г., се отнася за кредит в размер на 103 709,18 CHF (швейцарски франка), предназначен за финансиране на закупуване на недвижим имот и е обезпечен с ипотека върху този имот. Този кредит подлежи на връщане в срок от 25 години, отпуснат е при фиксирана лихва от 3,99 % и ГПР по него са 19,55 %.
- 26 Съгласно текста на клауза 3, буква d) от специалните условия на тези два договора относно променливия характер на лихвата „банката си запазва правото да изменя текущия лихвен процент при настъпването на значителни промени на валутния пазар, като уведомява кредитополучателите за новия лихвен процент; така измененият лихвен процент се прилага от датата на уведомяването“.
- 27 В клауза 3.5 от общите условия на потребителските кредити, предмет на главното производство, озаглавена „Комисиона за риск“, се предвижда, че за предоставянето на кредита банката може да събира от кредитополучателя комисиона за риск, начислявана върху остатъка от кредита, която се внася ежемесечно през целия срок на кредита.
- 28 Клауза 5 от специалните условия на посочените договори, също така озаглавена „Комисиона за риск“, уточнява, че тази комисиона е равна на остатъка от кредита, умножен по 0,74 % за договорения в евро кредит и по 0,22 % за договорения в швейцарски франкове кредит. Общият дължим размер на тази комисиона възлиза на 1 397,17 EUR за договорения в евро кредит и на 39 955,98 CHF за договорения в швейцарски франкове кредит.
- 29 След 22 юни 2010 г., датата на влизането в сила на OUG № 50/2010, Volksbank предприема действия за привеждане на разглежданите договори за кредит с разпоредбите на това постановление. Така банката предлага в проектите на допълненията към тези договори за кредит наименованието на клаузите, свързани с „комисионата за риск“, да се замени с наименованието „комисиона за управление на кредита“, като събирането на тази комисиона е изрично разрешено от член 36 от посоченото постановление, без обаче да се изменя съдържанието на тези клаузи. Кредитополучателите възразяват срещу това предложение и отказват да подпишат допълненията към договорите.

- 30 Преценявайки, че поредица от клаузи в разглежданите в главното производство договори за кредит, сред които и клаузите относно променливия характер на лихвата и относно „комисионата за риск“ имат неравноправен характер по смисъла на член 4 от Закон № 193/2000, кредитополучателите, след като се обръщат към Autoritatea Națională pentru Protecția Consumatorilor [националният орган за защита на потребителите], който не дава ход на тяхното искане, предявяват иск пред Judecătoria Cluj-Napoca (първоинстанционен съд, Cluj-Napoca) за установяване на неравноправния характер на съответните клаузи и вследствие на това на тяхната нищожност.
- 31 С решение от 12 декември 2011 г. тази юрисдикция уважава частично иска на кредитополучателите.
- 32 Посочената юрисдикция приема, че някои от клаузите имат неравноправен характер и следователно трябва да бъдат обявени за нищожни. Това трябва да се отнася например за клаузата, свързана с променливия характер на лихвата, тъй като поради своя прекалено неопределен характер изразът „значителни промени на валутния пазар“ позволява на банката да изменя лихвата по нейно усмотрение.
- 33 В замяна на това тази юрисдикция приема, че клаузите, свързани с „комисионата за риск“, както и предложението за клауза, отнасяща се до „комисионата за управление на кредита“, не могат да бъдат квалифицирани като неравноправни, тъй като, между другото, не е било нейна задача да прецени конкретния риск, който поема банката, както и ефективността на обезпеченията по договора.
- 34 Сезиран както от кредитополучателите, така и от Volksbank с жалба срещу това съдебно решение, Tribunalul Specializat Cluj посочва, че макар и Съдът все още да не се е произнесъл по въпроса дали договорни клаузи, отнасящи се до „комисионата за риск“, разглеждана в главното производство, са част от „основния предмет“ и/или от „цената“ по смисъла на член 4, параграф 2 от Директива 93/13, някои румънски юрисдикции вече са приели, че подобни клаузи не попадат в обхвата на посочените понятия, така както те се съдържат в член 4, алинея 6 от Закон № 193/2000, като тази разпоредба възпроизвежда буквално текста на член 4, параграф 2 от Директива 93/13, така че тези клаузи не са изключени от преценка на евентуално неравноправния им характер.
- 35 Тези юрисдикции приемат, че изключването не се прилага по отношение на такива клауза, тъй като, между другото, кредитодателят не предоставя никаква услуга, съставляваща насрещна престация, която да обоснове събирането на тази комисиона, и тъй като освен това редакцията на тези клаузи не е достатъчно ясна.
- 36 При тези обстоятелства Tribunal Specializat Cluj решава да спре производството и да постави на Съда следния преюдициален въпрос:

„Като се има предвид, че в съответствие с член 4, параграф 2 от Директива 93/13 преценката за неравноправния характер на клаузите не може да се отнася нито до определянето на основния предмет на договора, нито до съответствието между цената или възнаграждението, от една страна, и доставените стоки или предоставените услуги, от друга, при условие че клаузите са изразени на ясен и разбираем език, и като се има предвид, че съгласно член 2, параграф [2], буква а) от Директива 2008/48 дефиницията, която се дава в член 3, буква ж) от същата директива на понятието общи разходи по кредита за потребителя, включваща всички комисиони, които потребителят следва да заплати във връзка с договора за потребителски кредит, не е приложима при определяне на предмета на обезпечен с ипотека договор за кредит, следва ли дефинициите за „основен предмет“ и/или за „цена“ по смисъла на член 4, параграф 2 от Директива 93/13 да се тълкуват в смисъл, че сред елементите, съставляващи дължимата на кредитната институция насрещна престация, тези понятия — „основният предмет“ и/или

„цената“ на обезпечен с ипотека договор за кредит — включват и [ГПР] по този обезпечен с ипотека договор за кредит, съставен по-конкретно от фиксираната или променливата лихва, банковите комисиони и други разходи, включени и определени в договора за кредит?“.

По преюдициалния въпрос

По допустимостта

- 37 Volksbank изтъква, че в резултат на сключването на съдебна спогодба с кредитополучателите спорът между страните в главното производство е решен. Следователно пред запитващата юрисдикция не бил налице висящ спор, не бил необходим отговор на преюдициалния въпрос и Съдът следвало да установи по силата на член 100, параграф 2 от своя Процедурен правилник, че вече не са налице условията, обосноваващи неговата компетентност.
- 38 В това отношение, видно от практиката на Съда, в случай че последният установи, че пред запитващата юрисдикция реално не е налице висящ спор, в резултат на което отговорът на преюдициалния въпрос не би бил полезен за тази юрисдикция за решаването на спора, Съдът преценява, че не е необходимо да се произнася по преюдициалното запитване (вж. в този смисъл по-специално решения Djabali, C-314/96, EU:C:1998:104, т. 16, 21 и 22, García Blanco, C-225/02, EU:C:2005:34, т. 23 и 29—31, и определение Mohammad Imran, C-155/11 PPU, EU:C:2011:387, т. 14 и 19—21).
- 39 В настоящия случай следва да се посочи, че с писмо от 14 февруари 2014 г. запитващата юрисдикция уведомява Съда, че между Volksbank и кредитополучателите е сключена съдебна спогодба.
- 40 В същото писмо обаче юрисдикцията посочва, че тя не е взела под внимание тази спогодба по отношение на въпроса за твърдения неравноправен характер на договорните клаузи, отнасящи се до „комисионата за риск“, събирана от Volksbank, като се има предвид, че този въпрос е трябвало да бъде разгледан като въпрос, свързан с обществения ред, който не може да бъде предмет на спогодба между страните и че вследствие на това отговорът на Съда на поставения преюдициален въпрос продължава да бъде от първостепенно значение за посочената юрисдикция за решаването на спора в главното производство.
- 41 При тези условия, в изпълнение на принципа, изведен в съдебната практика и посочен в точка 38 от настоящото решение, не може да се установи, че пред запитващата юрисдикция не е налице реално висящ спор. Напротив, от материалите, предоставени от последната, е видно, че отговорът на Съда на поставения въпрос продължава не само да бъде полезен, но и определящ за решаването на спора в главното производство.
- 42 С оглед на това възражението за недопустимост, направено от Volksbank, следва да се отхвърли и Съдът да се произнесе по преюдициалното запитване.

По съществуването на спора

- 43 Най-напред следва да се определи обхватът на поставения въпрос.
- 44 Съгласно текста на този въпрос той се отнася до това дали дефинициите за „основен предмет“ и/или за „цена“ по смисъла на член 4, параграф 2 от Директива 93/13 могат да се тълкуват в смисъл, че сред елементите, съставляващи насрещната престация, дължима на кредитната институция, те включват ГПР по договора за кредит, съставен от фиксираната или променливата лихва, банковите комисиони и други включени и определени с договора разходи.

- 45 От редакцията на посочения въпрос е видно освен това, че той се отнася до включването в понятията за „основен предмет“ и/или за „цена“ на всички клаузи на обезпечен с ипотека договор за потребителски кредит, които предвиждат насрещна престация, дължима от потребителя на кредитополучателя и които са част от понятието „обща разходи по кредита за потребителя“ така както то е определено в член 3, буква ж) от Директива 2008/48, и вследствие на това от понятието за ГПР.
- 46 Следва обаче да се установи, от една страна, че видно от всички мотиви на акта за отправяне на преюдициално запитване, спорът в главното производство, който е висящ пред запитващата юрисдикция във фазата на обжалване, се отнася най-вече до два вида клаузи, отнасящи се до насрещната престация, дължима от потребителя на кредитодателя, и включени в разглежданите в главното производство договори за кредит, а именно клаузи, предвиждащи „комисиона за риск“, събирана от кредитодателя, и клаузи, които разрешават на последния при определени условия да променя лихвения процент. В рамките на този спор се поставя въпросът за това дали такива клаузи попадат в приложното поле на член 4, параграф 6 от Закон № 193/2000, целта на който е транспонирането на член 4, параграф 2 от Директива 93/13 в румънското право.
- 47 От друга страна, точният обхват на понятията „основен предмет“ и „цена“ по смисъла на член 4, параграф 2 от Директива 93/13 не може да бъде определен с помощта на понятието „обща разходи по кредита за потребителя“ по смисъла на член 3, буква ж) от Директива 2008/48.
- 48 Последното понятие всъщност е определено особено разширително, така че общата сума на всички разходи или разноси, които са в тежест на потребителя и са свързани с плащания, извършвани от последния както на кредитополучателя, така и на трети лица, да бъде ясно посочвана в договорите за потребителски кредит, като подобно процедурно задължение е част от основната цел за прозрачност, преследвана от тази директива.
- 49 След като обаче, щом като член 4, параграф 2 от Директива 93/13 установява изключение от механизма за контрол по същество във връзка с неравноправните клаузи, предвиден в рамките на въведената с Директивата система за защита на потребителите, посочената разпоредба следва да се тълкува ограничително (решение *Kásler и Káslerné Rábai*, C-26/13, EU:C:2014:282, т. 42).
- 50 Всъщност на понятията „основен предмет на договора“ и „съответствие [...] на цената и възнаграждението, от една страна, и [...] доставените стоки или предоставените услуги, от друга“, които се съдържат в член 4, параграф 2 от Директива 93/13, по принцип трябва да се дава самостоятелно и еднакво тълкуване навсякъде в Европейския съюз, което трябва да се установи с оглед на контекста на тази разпоредба и на преследваната от разглежданата правна уредба цел (вж. в този смисъл решение *Kásler и Káslerné Rábai*, EU:C:2014:282, т. 37 и 38).
- 51 В своята практика Съдът всъщност е открил критерии за тълкуването на посочените понятия, които са съобразени именно с присъщата цел на Директива 93/13, а именно целта да се възложи задължение на държавите членки да предвидят механизъм, който да гарантира, че евентуално неравноправният характер на договорна клауза, която не е индивидуално договорена, подлежи на контрол за целите на закрилата, която трябва да бъде предоставена на потребителя, поради обстоятелството че той е в положение на по-слабата страна спрямо продавача или доставчика от гледна точка както на преговорните си възможности, така и на степента си на информираност (вж. в този смисъл решение *Kásler и Káslerné Rábai*, EU:C:2014:282, т. 39 и 40).
- 52 С оглед на това следва да се приеме, че със своя въпрос запитващата юрисдикция иска по същество да установи дали член 4, параграф 2 от Директива 93/13 трябва да се тълкува в смисъл, че понятията „основен предмет на договора“ и „съответствие[...] на цената и

възнаграждението, от една страна, и [...] доставените стоки или предоставените услуги, от друга“ включват видове клаузи, съдържащи се в сключваните между търговец и потребители договори за кредит, като разглежданите в главното производство, които, от една страна, разрешават при определени условия на кредитодателя да променя едностранно лихвения процент, и от друга страна, предвиждат събирането от него на „комисиона за риск“.

- 53 В това отношение, макар единствено запитващата юрисдикция да е компетентна да се произнесе по квалификацията на тези клаузи с оглед на конкретните обстоятелства по разглежданото дело, Съдът е компетентен да изведе от разпоредбите на Директива 93/13, по-специално от член 4, параграф 2, критериите, които националният съд може или трябва да прилага при преценката на договорните клаузи от гледна точка на разпоредбите на Директивата (решение *Kásler и Káslerné Rábai*, EU:C:2014:282, т. 45).
- 54 Съдът е приел, че договорните клаузи, попадащи в обхвата на понятието „основен предмет на договора“ по смисъла на член 4, параграф 2 от Директива 93/13, трябва да се разбират като клаузи, определящи основните престации по договора и които сами по себе си го характеризират. Обратно, клаузите, които имат акцесорен характер спрямо клаузите, определящи самата същност на договорното отношение, не попадат в обхвата на посоченото понятие „основен предмет на договора“. Запитващата юрисдикция следва да прецени с оглед на естеството, общата структура и разпоредбите на съответния договор за кредит, както и на правния и фактическия контекст, в който се вписва последният, дали съответната клауза е съществен елемент от престацията на длъжника, изразяваща се в погасяване на отпуснатата му от кредитора сума (вж. в този смисъл решение *Kásler и Káslerné Rábai*, EU:C:2014:282, т. 49—51).
- 55 Съдът също така е преценил, че видно от текста на член 4, параграф 2 от Директива 93/13, втората категория клаузи, чийто евентуално неравноправен характер не подлежи на преценка, е с ограничен обхват, тъй като се отнася само до съответствието между цената или предвиденото възнаграждение и доставените стоки или предоставените срещу това услуги, като това изключване се обяснява с факта, че не съществува никаква тарифа или правен критерий, които да направляват или ръководят контрола върху това съответствие (вж. в този смисъл решение *Kásler и Káslerné Rábai*, EU:C:2014:282, т. 54 и 55).
- 56 Следователно по принцип клаузите относно насрещната престация, дължима от потребителя на кредитодателя, или които имат отражение върху реалната цена, която трябва да бъде платена на последния от потребителя, не попадат в обхвата на тази втора категория клаузи, освен по отношение на въпроса дали размерът на насрещната престация или на цената, който/която е предвиден/предвидена в договора, е в съответствие с услугата, предоставена като насрещна престация от кредитодателя.
- 57 Що се отнася по-конкретно до квалификацията от гледна точка на критериите, припомнени в точки 54—56 от настоящото решение, разглежданите в главното производство договорни клаузи за целите на прилагането на член 4, параграф 2 от Директива 93/13, и на първо място на клаузите, които позволяват на кредитодателя при определени условия да изменя едностранно лихвения процент, няколко елемента като че ли сочат, че последните не попадат в приложното поле на предвиденото в тази разпоредба изключване.
- 58 Възщност най-напред следва да се припомни, че Съдът вече е приел, че подобна клауза, отнасяща се до механизъм за промяна на разходите във връзка с предоставяни на потребителя услуги, не попада в обхвата на член 4, параграф 2 от Директива 93/13 (решение *Invitel*, C-472/10, EU:C:2012:242, т. 23).
- 59 По-нататък следва да се уточни, че клаузите, които позволяват на кредитодателя да изменя едностранно лихвения процент, се съдържат изрично в точка 1, буква й) от приложението към Директива 93/13, което в съответствие с член 3, параграф 3 от последната съдържа примерен, а

не изчерпателен списък на клаузите, които могат да се считат за неравноправни. Точка 2, буква б) от това приложение уточнява условията, в които посочената точка 1, буква й) не съставлява пречка за такива клаузи.

- 60 Като се има предвид целта, преследвана от приложението към Директива 93/13, а именно да служи като „сив списък“ на клаузи, които могат да бъдат считани за неравноправни, включването в него на клаузи като тези, които позволяват на кредитодателя да изменя едностранно лихвения процент, би била в голяма степен лишена от полезно действие, ако последните поначало са изключени от преценка на евентуално неравноправния им характер по силата на член 4, параграф 2 от Директива 93/13.
- 61 Затова същото се отнася и до приложимото румънско законодателство, и по-конкретно до член 4, параграф 4 от Закон № 193/2000, който има за цел да транспонира член 3, параграф 3 от Директива 93/13, и приложението, посочено в тази разпоредба, чрез механизъм, който се състои в съставянето на „черен списък“ на клаузите, които следва да се считат за неравноправни. По принцип такъв механизъм се урежда с по-стриктни разпоредби, които държавите членки могат, при спазване на правото на Съюза, да приемат или да запазят в действие в областта, уредена с Директива 93/13, за да се осигури едно по-високо равнище на защита на потребителя по силата на член 8 от нея.
- 62 Освен това признак за акцесорния характер на такива клаузи може също така да съставлява обстоятелството, че те, след като съдържат главно механизъм за адаптиране, позволяващ на кредитодателя да изменя клаузата, определяща лихвения процент, изглежда не могат да бъдат отделени от тази клауза за определяне на лихвения процент, която може да бъде част от основния предмет на договора.
- 63 И накрая, изглежда също така, че тези клаузи излизат извън приложното поле на член 4, параграф 2 от Директива 93/13, тъй като от материалите по преписката, с които разполага Съдът, изглежда, което запитващата юрисдикция следва да провери, че техният неравноправен характер не се основава на твърдяно несъответствие между равнището на изменената лихва и определена насрещна престация, направена в замяна на това изменение, а поради условията и критериите, които позволяват на кредитора да извърши това изменение, по-конкретно с основателния мотив за „настъпване на съществени промени на валутния пазар“.
- 64 Що се отнася, на второ място до клаузите, които предвиждат „комисиона за риск“, изисквана от кредитодателя, каквито са клаузите в главното производство, няколко елемента позволяват да се приеме, че последните не попадат в никоя от двете категории изключения, предвидени в член 4, параграф 2 от Директива 93/13.
- 65 Преди всичко се поставя въпросът дали такива клаузи могат да попадат в обхвата на изключението, предвидено в посочения член 4, параграф 2, щом като би се приело, което, както вече беше посочено в точка 54 от настоящото решение, следва да се провери от запитващата юрисдикция, че те са част от договорните клаузи, които определят „основния предмет“ на договора.
- 66 Така запитващата юрисдикция следва да прецени дали като се имат предвид съображенията, изложени в посочената точка 54, тези клаузи фиксират една от основните престации, предвидени в разглежданите в главното производство договори, или дали те имат по-скоро акцесорен характер в сравнение с клаузите, които определят по същество самото договорно правоотношение.

- 67 В рамките на тази преценка посочената юрисдикция трябва да вземе предвид основната цел, преследвана от „комисионата за риск“, цел, която се състои в гарантиране на връщането на заема, което очевидно е съществено задължение на потребителя за предоставянето на размера на заема.
- 68 От друга страна, като се има предвид целта за защита на потребителите, от която трябва да се ръководи тълкуването на разпоредбите на Директива 93/13, припомнена в точка 51 от настоящото решение, единствено обстоятелството, че „комисионата за риск“ може да се разглежда като относително важна част от ГПП и следователно от приходите, които извлича кредитодателят от съответните договори за кредит, е по принцип ирелевантно за целите на преценката по въпроса дали договорните клаузи, които предвиждат тази комисиона, определят „основния предмет“ на договора.
- 69 По-нататък, задача на запитващата юрисдикция също така е да разгледа въпроса дали клаузи като разглежданите в главното производство, които предвиждат „комисиона за риск“ в полза на кредитодателя, могат да бъдат обхванати от втората категория изключване, посочена в член 4, параграф 2 от Директива 93/13. Някои материали от преписката, с която разполага Съдът обаче, изглежда сочат, че случаят не е такъв.
- 70 Всъщност от някои от посочените елементи изглежда, което запитващата юрисдикция следва също да провери, че предметът на спора в главното производство не се отнася до съответствието между размера на тази комисиона и определена престация от страна на кредитодателя, щом като се твърди, че кредитодателят не извършва каквато и да било насрещна престация срещу тази комисиона, така че въпросът за съответствието на тази комисиона не може да бъде поставен (вж. по аналогия решение *Kásler и Káslerné Rábai*, EU:C:2014:282, т. 58).
- 71 Вместо това материали от преписката, с която разполага Съдът, изглежда сочат, че основният спор в главното производство е въпросът за мотивите, които могат да оправдаят съответните клаузи, и по-конкретно въпросът дали тези клаузи, доколкото налагат на потребителя плащането на комисиона със значителен размер, която има за цел да гарантира връщането на заема, като същевременно се твърди, че този риск вече е гарантиран с ипотека, и че в замяна на тази комисиона банката не предоставя реална услуга на потребителя единствено в негов интерес, трябва да се считат, че съставляват злоупотреба по смисъла на член 3 от Директива 93/13.
- 72 И накрая, следва да се приеме, че ако запитващата юрисдикция трябва да заключи от гледна точка на указанията, дадени от Съда в отговор на поставения въпрос, че съответните клаузи въпреки всичко са част от основния предмет на договора, или че всъщност те се оспорват от гледна точка на съответствието на цената или на възнаграждението, въпреки това евентуално неравноправният характер на тези клаузи трябва във всички случаи да подлежи на преценка, следва да се установи, което също е задача на запитващата юрисдикция да провери, че те не са съставени на ясен и разбираем език (вж. този смисъл решение *Kásler и Káslerné Rábai*, EU:C:2014:282, т. 61).
- 73 В това отношение следва да се припомни, че изискването за прозрачност на договорните клаузи, поставено в член 4, параграф 2 и в член 5 от Директива 93/13, разпоредби, които по принцип са с един и същ обхват, не може да бъде ограничено единствено до разбираемия характер на тези клаузи от формална и граматическа гледна точка (вж. в този смисъл решение *Kásler и Káslerné Rábai*, EU:C:2014:282, т. 69 и 71).
- 74 Видно по-конкретно от членове 3 и 5 от Директива 93/13, както и от точка 1, букви й) и л) и точка 2, букви б) и г) от приложението към нея, че с оглед на спазването на изискването за прозрачност е от основно значение дали в договора за кредит прозрачно са изложени

основанията и спецификата на механизма за промяна в лихвения процент, както и връзката между тази клауза и други клаузи, свързани с възнаграждението на кредитодателя, така че един информиран потребител да може да предвиди въз основа на ясни и разбираеми критерии произтичащите за него икономически последици (вж. в този смисъл решение Kásler и Káslerné Rábai, EU:C:2014:282, т. 73).

- 75 Този въпрос трябва да бъде разгледан от запитващия съд от гледна точка на всички относими фактически елементи, сред които са публичността и информацията, предоставена от кредитодателя при договаряне на договор за кредит, и като се има предвид степента на внимание, която може да се очаква от един нормално осведомен и в разумни граници наблюдателен и съобразителен среден потребител (вж. в този смисъл решение Kásler и Káslerné Rábai, EU:C:2014:282, т. 74).
- 76 Когато обаче става дума за разглежданите в главното производство договорни клаузи, и на първо място, за тези, които позволяват на кредитодателя едностранно да променя лихвения процент, следва да се постави въпросът за предвидимостта за потребителя на увеличенията на този процент, които могат да бъдат извършени от кредитодателя в зависимост от критерий, на пръв поглед недостатъчно прозрачен, относно „настъпването на значителни промени на валутния пазар“, макар и тази последна формулировка сама по себе си да е граматически ясна и разбираема.
- 77 На второ място, що се отнася до клаузите, които предвиждат „комисиона за риск“, се поставя въпросът дали съответният договор за кредит излага по прозрачен начин мотивите, оправдаващи възнаграждението, което съответства на тази комисиона, щом като се оспорва, че за да получи посочената комисиона, кредитодателят е длъжен да достави реална насрещна престация освен поемането на риска за невръщането на кредита, риск, за който се твърди, че вече е обезпечен с ипотека. Липсата на прозрачност във връзка с посочването в разглежданите в главното производство договори на мотивите, обосноваващи тези клаузи, всъщност изглежда се потвърждава от припомненото в точка 29 от настоящото решение обстоятелство, че в конкретния случай кредитодателят е предложил на кредитополучателите да заменят наименованието на посочените клаузи с наименованието „комисиона за управление на кредита“, без обаче да изменя тяхното съдържание.
- 78 С оглед на изложените по-горе съображения на поставения въпрос следва да се отговори, че член 4, параграф 2 от Директива 93/13 трябва да се тълкува в смисъл, че при обстоятелства като тези в главното производство понятията „основен предмет на договора“ и „съответствие на цената и възнаграждението, от една страна, и [...] доставените стоки или предоставените услуги, от друга“, по принцип не обхващат видове клаузи, съдържащи се в сключвани между търговец и потребители договори за кредит като разглежданите в главното производство, които, от една страна позволяват при определени условия на кредитодателя да променя едностранно лихвения процент, и от друга страна, предвиждат събирана от него „комисиона за риск“. Задача на запитващата юрисдикция е обаче да провери тази квалификация на посочените договорни клаузи от гледна точка на естеството, систематиката и условията на съответните договори, както и на правния и фактическия контекст, в който те се вписват.

По съдебните разноски

- 79 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения съдът (девети състав) реши:

Член 4, параграф 2 от Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 5 април 1993 година относно неравноправните клаузи в потребителските договори трябва да се тълкува в смисъл, че при обстоятелства като тези в спора в главното производство понятията „основен предмет на договора“ и „съответствие на цената и възнаграждението, от една страна, и [...] доставените стоки или предоставените услуги, от друга“, по принцип не обхващат видове клаузи, съдържащи се в сключвани между търговец и потребители договори за кредит като разглежданите в главното производство, които, от една страна, позволяват при определени условия на кредитодателя да променя едностранно лихвения процент, и от друга страна, предвиждат събирана от него „комисиона за риск“. Задача на запитващата юрисдикция е обаче да провери тази квалификация на посочените договорни клаузи от гледна точка на естеството, систематиката и условията на съответните договори, както и на правния и фактически контекст, в който те се вписват.

Подписи